



ÜLVİYYƏ NİYAZQIZI

# İŞIQ

(hekayə)

Hava qaralmaq üzrə idi. Şəhərin işıqları qaranlıq boğmaq istəsə də gücü çatmırdı. Göyün üzərində günəş yoxdusa deməli, heç bir işıq qaranlıq güc gələ bilməzdi. Yalnız qəlbin işığı heç bir qaranlıq məhəl qoymadan hər zaman işıq saça bilər.

Yenə həmin parkın yanından ötüb keçirdim. Birdən yenə də parkın qırağında səkidə əyləşən həmin oğlanı gördüm. Hər dəfə burdan keçəndə bu oğlanı görürdüm və dilənçi olduğunu zənn edərdim. Oğlan hardasa 12-13 yaşlarında olardı. O, çox kefsiz və üzgün görünürdü. Ac olduğunu düşündüyüm üçün yaxınlıqdakı kafedən dönər aldım. Sakitcə yaxınlaşıb əlimdəki dönəri ona uzatdım. Oğlan qərribə, sual dolu baxışlarını üzümə dikdi və dedi:

- Mən dilənçi deyiləm!..

Oğlanın sözləri bu tonda deməsi məni heyrləndirdi. Həm dilənçi zənn etdiyim bu oğlanın dilənçi olmamasına sevindirirdim, həm də onu dilənçi zənn etdiyim üçün öz içimdə xəcalət çəkirdim. O, çörəyi qəbul etmədi. Mən dönəri yarı böldüm, onun yanında əyləşdim, mülayim təbəssümlə dedim:

- Əslində dönəri özümə almışdım, sadəcə sənə də nəzakət xatirinə təklif etdim, istəmirsən yemə, özüm yeyərəm.

Bunu deyib böldüyüm dönəri iştahla yeməyə başladım. Yarısını da elə salafanda səkinin üzərinə qoydum. Mən ona heç əhəmiyyət vermirmiş kimi ağzımı marçıldadaraq yeyirdim. Bir azdan o, soyuqdan büzüşmüş əllərilə dönərin yarısını yeməyə

başladı. Beynimdə, qəlbimdə saysız-hesabsız suallar dolaşdırdı. "Görəsən, bu oğlan dilənçi deyilsə, bəs kimdir?.. Niyə hər gün bu vaxtlar tək-tənha burda oturur? Bəlkə uşaq evindən qaçıb gəlib?"

...Bax bu suallar içində dönəri necə yeyib qutardığımdan da xəbərim olmadı. Parkın ətrafındakı bəzi işıqları söndürmüşdülər, hətta demək olar ki, çoxunu. Cəmi üç dirəkdə işıq yanırdı. Qaranlıq getdikcə qatılaşırdı və işıq üzərində müvəqqəti qələbəsinə sevinirdi, yaxşı ki, hər qaranlıq gecənin bir işıqlı sabahı var. Yaxşı ki, gecəni-gündüzü insanlar idarə etmir, işıqlar kimi, yoxsa ömrümüzün daha çox hissəsini qaranlıqda keçirməyə məhkum olardıq...

Oğlan da çörəyini yeyib qutardı. Mən yarımüla-yim-yarıcıddı şəkildə dedim:

- Dilənçi olmadığını bilirəm, bəs burda tək-tənha niyə oturmusan? İndi hamı dərstdən, işdən çıxıb evinə gedir, sən isə bura gəlirsən...

O, gözücü mənə baxdı. Anladım ki, həm danışmaq istəyir, həm də ehtiyat edir. Az sonra dilləndi.

- Mən hər gün bu vaxt bura gəlirəm, çünki bura evimizdən sakitdir. Ən azından burda atamla anamın dava səslerini, bacımın ağlamağını eşitmirəm. Düzdü, soyuqdu, amma sakitlikdir.

İndi mən ona qərribə və sual dolu baxışlarla baxırdım və səbirsizliklə yenidən danışmasını gözləyirdim. O, bir müddət susdu və yenidən danışmağa başladı:

- Yeddinci sinifdə oxuyuram. Ailədə dörd nəfərlik, anam, atam, bacım və mən.

O, dərindən köks ötürdü. Oğlanın xırda qara gözlərində sonsuz hüzn və ümitsizlik vardı.

- Bacım birinci sinfə gedir. Təsəvvür edirsinizmi? Onun ilk dərsləri ilidir, ancaq o sevinə bilmir. Atam tikinti ustasıdır, anam isə dolanışıq çətin olduğuna görə evimizin yaxınlığındakı çörək zavodunda işləyir. Atam dörd il müharibədə olub, ermənilərlə vuruşub. Qarabağda cəsur döyüşçü olub, indi müharibə veteranıdır. Müharibədən sonra torpaqlarımızın erməni tapdağında qalması daxilən sarsırdı onu, qapandı özünə və tədricən içkiyə qurşandı - anam belə deyirdi. Anama həm inanırdım, həm də yox. Anamın dilindən eşitmişəm ki, atama içki qətiyyətlə olmaz, çünki müharibədə başından zədə alıb. Hər bir halda atamı içkili vəziyyətdə görmək bütün ümidlərimi qırır məhv edir. Baxın, indi mənim yaşadığım isti evlərimdə oturub dərslərini oxuyurlar, mən isə... ehh... - bu anda onun soyuqdan qızarmış yanaqlarında yaş gilələndi, gözünün yaşını əlinin arxasıyla silərək danışmağa davam etdi. - Atam hər axşam evə içkili gəlir, hamımızı söyür, anamı isə döyür. Yazıq anam səsini də çıxarmır, daim atamı sakitləşdirməyə çalışır, - "qonşulardan ayıbdır" - deyir. Atam isə qonşuları da söyürdü. Anam Allaha yalvarırdı ki, kimsə eşitməsin, rüsvay olmayaq. Bacım atamı içkili görəndə kimi qorxudan ağlamağa başlayır. Bu olanlara seyrçi qala bilmirəm, içimdə atama böyük üsyan baş qaldırır. Anama əl qaldıranda isə ona nifrət edirəm. Yazıq anam yorğun, üzgün halda işdən qayıdır ki, ev işlərini də səhmana qoysun, bizə yemək bişirsin, paltarlarımızı yusun, o, isə anama əzab verir. Atam hər səhər yuxudan oyananda üzündə dərin peşmanlıq ifadəsi görürəm, sərxoş vəziyyətdə etdiyi bütün hərəkətlərə görə xəcalət çəkir, üzülür sanki. Ancaq axşam yenə də evə yığıla-yığıla gəlir, deməli, o bizi yox, içkini sevir, çünki bizim rahatlığımızı, xoşbəxtliyimizi, gələcəyimizi içkiyə qurban verir. Əgər bizi sevsəydi belə etməzdi.

Oğlan bu sözləri deyəndə gözlərində hədsiz kin və nifrət duydu, bu isə yaxşı hal deyildi. O, mənə tərəf döndü və birnəfəsə soruşdu:

- Sizin belə atanız olsaydı sevdinizmi?

- Bəli, sevərdim..., - nədənsə heç düşünmədən belə cavab verdim.

O, verdiyim cavabdan təəccübləndi, çox güman ki, məndən əks cavabı gözləyirdi. Bir qədər fikrə getdikdən sonra yenidən danışmağa başladı:

- Bilirsiniz, bir dəfə atam yenə evə içib gəlmiş-

di. Onda mən altıncı sinifdə oxuyurdum, bacımın isə beş yaşı vardı. Bacım üçün rəsm çəkmişdim və orda mehriban ailəni təsvir etmişdim. Bacım rəsme baxıb sevinir, tez-tez ailə üzvlərini adlarıyla sadalayırdı. Bu vaxt atam anamla dalaşırdı. Bacım gözlənmədən qərribə, özünəməxsus hirsə qələmi götürüb rəsmdəki ata şəklini qaraladı. Atamın görcüyündən qorxdum və rəsmi gizlətdim. Bacım nə qədər ağlasa da, rəsmi ona vermədim. O, küsüb ağlaya-ağlaya yuxuya getdi. Gecə o yuxudaykən alnından öpüb üzr istədim. Səhər atam yuxudan qalxanda rəsmi ona göstərdim və anladı... Həmin gecə atam evə ayıq gəldi, bizim üçün yemək də bişirdi, hətta bacım üçün rəsm albomu və boyalar da almışdı. Anam bizdən də çox sevinirdi, sanki yenidən həyata gəlmişdik. Düşündüm ki, rəsm məsələsi atama bərk təsir edib və daha araq içməyəcək. Bir sözlə, çox sevinmişdik, lakin ertəsi gün eyni mənzərə təkrarlandı. Elə o anda bütün ümidlərim puç oldu. Ən pisi də odur ki, o gündən bacım mənə olan inamını qismən itirdi, əşyalarını məndən qoruyur, qorxur ki, həmin rəsm əsəri kimi əlindən alaram və vermərəm. Hələ də o rəsmi saxlayıram, özümə söz vermişdim ki, həyatımız qaydasına düşsə o rəsmi yenidən işləyib ona verəcəm, təəssüf ki, artıq ümidim yoxdu.

O, susdu və baxışlarını çox uzaqlara dikdi. Ümitsiz və boğuş səslə dedi:

- Evə dönməyimə az qalıb, bir azdan atam yatacaq və mən gedəcəm. Axşamları heç sevmirəm, bəlkə də hamı sevinir ki, axşamları bir yerə yığışırlar, mən isə gecələri qara kabus kimi görürəm, və bir şeyə əminəm ki, axşam saatlarında keçirdiyim bu park evimizdən isti, bu daş səki isə divanımızdan yumşaqdı!..

Qərribə və qarışıq haldaydım. Balaca oğlanın həyat hekayəti məni çox sarsıtmışdı. Hələ ki, onun danışdıqlarının təsirindən çıxıb bilmirdim. O, yerindən qalxıb 2-3 addım irəli gedib geriyyə döndü və sakit tərzdə dedi:

- Sizcə mən nə edim? Evdən qaça bilmirəm, çünki anamı, bacımı qoyub gedə bilmərəm, atamı da evdən qova bilmərəm. Ancaq bu gedişlə də məhv oluruq. Bəlkə mən də oxumayım, gedib işləyim, pul qazanıb anama kömək edim?!.. Atamdan onsuz da heç bir xeyir gəlmir. O, bütün qazandığını içkiyə xərcləyir. Əgər mən qazana bilsəm, anam da çox əziyyət çəkməz.

Onun bu sözləri məni diksindirirdi, "necə yeni

oxumayım?!"...Axı oxumasa belə düşüncəli, dərrikəli uşağın həyatı məhv ola bilərdi. O, azca irəlində olan ağacın yanına getdi və ordan salafan paket götürdü, mənə baxıb dedi:

- Bilirəm, sizə maraqlıdır salafanda nə olduğu. Burada dərslər kitabları var. Dərs başlayanda anam bacıma çanta aldı, mənə almağa isə pulu çatmadı. Mən də anama yalandan dedim ki, onsuz da əksər uşaqlar kitabları salafanda gətirirlər məktəbə, əslində mənim üçün fərqi yoxdu, təkisi içində kitablar olsun. Sizə bir həqiqəti deyim ki, bu günkü dərslərimə tam hazır deyiləm, artıq bu məni o qədər də narahat etmir. Ailəmə kömək etməliyəm. Məndən soruşsaydılar ki, "ən böyük arzunuz nədir" heç düşünmədən cavab verərdim, "atam içkidən uzaqlaşsın".

Onun sinəsi sözlə doluydu, danışdıqca yüngülləşirdi, az da olsa. Onu dinləməyimdən çox razı idi, axı o heç kimə deyə bilmirdi içindəkiləri, ürəyindəkiləri, özü demiş, "onsuz da heç kim məni anlamayacaq".

...Hiss etdim ki, getməyə hazırlaşır, ancaq mənim də ona deyəcəklərim çox idi. O qədər çaşqın idim ki, heç bilmirdim nədən və necə başlayım. Ondan kitab-dəftərlərinə baxmaq üçün icazə istədim. Təbii ki, həvəslə açıb göstərdi. Gündəliyinə baxanda gözlərimə inanmadım, hamısı "5" idi, adı isə Qismət Şahverdiyev... Bəli, Qismət gözəl adır, ( bu adı, əlbəttə ki, ona atası qoymuşdu) kaş ki, Qismətin qisməti də qəlbi kimi gözəl olaydı... Onu alqışladım və dedim:

- Halaldır sənə, bu cür də davam et!..

Reaksiyasından anladım ki, "davam et" o qədər də ürəyincə olmadı.., köks ötürdü... Bu cür gələcəyi parlaq ola biləcək uşaq niyə valideyn səhvi ucubətindən əziyyət çəkməlidir axı?!.. Niyə onun gələcəyi məhv olmalıdır?!.. Suallar içində vurnuxurdum və düşünürdüm ki, ilk növbədə atasına olan nifrəti yox olmalıdır. Ona yaxınlaşıb başını sıgalladım və sözə başladım:

- Sən ağıllı oğlansan, Qismət!. De görüm, müharibədə xalq, torpaq üçün vuruşmuş və onun acılarını yanında yaşadan bir insana nifrət etmək olarmı?!..

O qədər həssas və duyumlu idi ki, nə demək istədiyimi dərhal anladı və başını aşağı saldı. Qismətdə anlayış tapmağımdan həvəslənərək söhbətimə daha həvəs və inamla davam etdim.

- Əlbəttə ki, nifrət etmərsən, sadəcə onun içkili

halı qorxunc görünür. Sənə elə gəlir ki, o araq içəndə dönür başqa insan olur - yad, həm də rəhmsiz...

-Bunlar təbiidir, ancaq görürsənmi, ayıq vəziyyətdə onu çox sevirsiniz. Deməli, atan daxilən çox gözəl insandı, sadəcə ona kömək lazımdı. İçki onun qanına yeriyib, ona müalicə lazımdı.

Mən danışarkən onun gözlərində ümid qığılcımları gördüm. Bu məni sevindirdi. Birdən ümidli gözlərində məyusluq da hiss etdim. O, utana-utana dedi:

- Bizim pulumuz çatmaz onun müalicəsinə, anamın qazancı bizə güclə çatır. Atam içən olduğundan qohum-qonşudan heç kim bizə borc verməz.

Qismətin çarəsiz vəziyyəti ürəyimi ağrıtdı, axı onun günahı nəydi ki, bu yaşında taleyin ağır yükünü daşıyırdı?!.. Mən arxayınlıqla dedim:

- Pulu mən borc verərəm, sonra imkanınız olduqda qaytararsan. Pul ancaq onun iynə-dərmanlarına lazım olacaq, həkim puluna görə narahat olma, yaxın dostum bu sahə üzrə peşəkar həkimdi, təmənnasız kömək edəcək.

O, çox fikrə getdi, nələr düşündüyünü tam da olmasa, qismən anlayırdım. Təklifimi qəbul etdi, borcu qaytarmaq şərtilə, təbii ki. Sağollaşarkən ona dedim:

- Əsas odur ki, atanla ayıq vaxtı danış, həkimə getməyə razı sal.

Həkimin ünvanını yazıb verdim, bir də cibimdə olan 200 manat pulu. O, evə gedərkən bayaqkından daha inamlı və arxayın görünürdü. Mən isə hər şeyin düzələcəyinə, işığın qaranlığa qalib gələcəyinə inanırdım. Ayrı-larkən mənə təkrar-təkrar minnətdarlıq etdi.

Evə çatanda anladım ki, üzərimdə bir əsrin yorğunluğu var, ağrılarım var.. Ancaq bu fiziki yox, mənəvi yorğunluq, mənəvi ağrılar idi...

Bir müddət parkın yanından keçmədim, yolumu uzadıb başqa küçəylə gəldim. İstəmədim ki, Qismət məni görüb pulu qaytarmaq haqda düşünsün, yaxud sıxıntı keçirsin. Ancaq həm də o ailənin taleyindən nigaran qalmışdım...

Nəhayət, bir axşam parkın içiylə getməyə qərar verdim. Qismətin həmişə oturduğu yerə boylandım, yox idi. Bilmədim buna sevinim, ya kədərlənmişim?. Artıq hər gün parkın içiylə getməyə başladım, ancaq Qisməti görmürdüm.

Bir gün yenə də parkın ətrafına boylana-boylana keçirdim, arxadan kiminsə çağırıldığını eşitdim:

-Xanım..., ay xanım... - deyər səs gəlirdi.

Arxaya döndükdə Qisməti gördüm. Sevindim, həm də şübhələndim, əgər hər şey qaydasındadırsa, o, burda neynirdi? Üzündə təbəssüm mənə yaxınlaşıb təngnəfəs dedi:

-Adınızı da deməmişiniz mənə, bilmədim necə çağırım sizi.

Oturacaqda əyləşib nəfəsini dərdi və sözə başladı:

- Neçə vaxtdı bura gələ bilmirəm, inanırsız ki, sizlə görüşdən sonra evimizdə günəş doğdu sanki. Atama sizin məsləhət gördüklərinizi dedim, təbii ki, öz adımdan. Axı siz tapşırıdınız ki, haqqınızda heç nə deməyim. Əvvəlcə anamla danışdım, sonra atamın ayıq vaxtında ona dedim. Əvvəlcə qəbul etmədi, məyus oldum, ancaq ertəsi gün razılaşdı və sizin yazdığınız ünvanı getdik. Həkim adı soruşdu. Atam anlamadı, ancaq mən anladım ki, həkimə mənim adı vermişiz, axı başqa heç kimin adını bilmirdiz. Həkim müayinə və analizlərdən sonra atama dedi ki, "müalicəylə sağlması mümkündür, ancaq deyilənlərə ciddi riayət etməlisən". Atam sağlması üçün nə lazımsa edəcəyinə söz verdi. Həkimin təyin etdiyi müalicəyə başladım. Artıq neçə vaxtdır ki, atam içmir, özünü yaxşı hiss edir, hətta dostlarla məclisdə də içkidən yan qaçır. Hər dəfə müayinəyə gedəndə həkim atama "qəhrəman döyüşçü" deyər müraciət edirdi. Nə vaxtsa atamla fəxr edəcəyim ağıma belə gəlməzdi. Çox sağ olun, xanım, çox minnətdarıq sizə! Siz olmasaydız bunları nə düşünə, nə edə bilməzdik.

O, bütün bunları birnəfəsə danışdı, elə xoşbəxt və şən idi ki, sevincdən gözlərim yaşardı. Sevincimi duymamaq mümkün deyildi. Qismətin əlində salafan paket gördüm və təəccüblə baxdım, o, dərhal təəccübümü anladı və gülümsəyərək dedi:

- Narahat olmayın, kitablarım deyil, sizə kiçik hədiyyə almışam.

- Hədiyyə qəbul etmirəm. - deyər üzümü turşutdum.

- Xahiş edirəm, kiçik hədiyyədi, məndən sizə yadigar qalsın, baxanda məni xatırlayın.

Özü gedəndən sonra hədiyyəni açmağımı rica etdi. Onu qırmamaq üçün hədiyyəni qəbul etdim.

Telefon zəngi eşidildi. Qismət telefonu cibindən çıxarıb cavab verdi:

- Bəli, ata, indi gəlirəm.

O, başını qaldıraraq səmaya baxdı, göyün üzünü açdı. Ay və ulduzlara baxa-baxa dedi:

- Kim deyir ki, ay və ulduzlar əlçatmazdı, insan istəsə hər şey onun üçün ram ediləndir, çünki mən də bu günləri mümkünsüz hesab edirdim. Bunun üçün sizə çox minnətdaram, əziz və dəyərli xanım!..

Bəli, o mənə sadəcə "xanım" deyirdi, çünki adımla deməmişdim və bilməyini də istəmirdim. Biz sağollaşaraq ayrıldıq. Qismət getdikdən sonra oturmaqda əyləşib səmanı seyr etdim, birdən mənə elə gəlirdi ki, əlimi uzatsam ulduzları tuta bilərəm.

Hədiyyəni açdım. Bu üz qabığına dəniz və şəhər təsviri olan dəftər idi... Bu sürpriz mənə xoş təsir bağışladı, açdım, vərəqlədim və dəftərin arasında zərfi gördüm. Zərfi açdım, içində 200 manat pul və məktub vardı. Məktubda yazılmışdı:

"Əziz və dəyərli xanım! Əvvəla sizə çox minnətdarıq hər şeyə görə! Zərfi sizə birbaşa versəydiniz yəqin ki, qəbul etməyəcəkdiniz və narazılığınızı bildirəcəkdiniz. Onu deyim ki, dəftərin üzündəki dəniz təsvirinin sizin dənizlər qədər geniş, daim dalğalı, düşüncə qəlbimizin olmasıdır. Şəhər isə insanlığı, yaşamı əks etdirir. Demək istəyirəm ki, ədalətli dünya, insanlıq sizin kimi geniş və xeyirxah qəlblilərdən ibarətdir, ruhunda bərqərarlıdır. Pula gəlincə, anama söylədim həqiqəti, çünki yalan desəm də inanmayacaqdı. Ancaq narahat olmayın, adınızı bilmədiyimdən anama da demədim. Pulu qaytarmağıma hirsənməyin, əksinə, sevinin. Yadınızdaysa, bunu borc almışdım, borcu isə qaytararlar, axı mən də gələcəyin bir kişisiyəm, kişi də sözünün ağası olmalıdır. Bacımın da inamını geri qazandım, rəsmi olduğu kimi işləyib ad günündə ona hədiyyə etdim, çox sevindi... Onu bilin ki, sizi tanımasam da, mənə göstərdiyiniz mərhəmətə, inama və anlayışa hər zaman layiq olmağa çalışacam. Buna borcluyam!.."

Məktubu oxuduqdan sonra gözlərim doldu, təsirləndim, həm də sevindim. Qeyri-adi və izahı mümkün olmayan hisslər yaşadım, bəlkə də həyatımda heç nəyə bu qədər sevinməmişdim. Ətrafda qəribə sakitlik vardı, bu səssizlik ruhuma dinclik və rahatlıq bəxş edirdi. Parkın kənarıyla addımlayırdım, işıq dirəklərindən cəmi ikisində lampa yarırdı, amma mənə elə gəlirdi ki, hər tərəf işıqlıdır, qaranlıqlar yox olmuşdu. Bu hansısa lampa işığı deyil, qəlbimizin işığıydı... İşıq insanların içindədirsə - deməli, dünya nura boyanır. Bu - işığın qaranlıq üzərində daimi qələbəsi idi.